

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نپاشد تن من مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم

بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Ideological

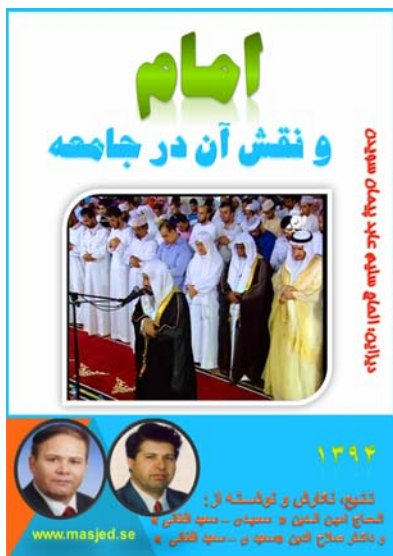
مسائل ایدئولوژیک

الحاج داکتر امین الدین سعیدی- سعیدافغانی
۰۳ اکتوبر ۲۰۱۸

بسم الله الرحمن الرحيم

امام و نقش آن در جامعه

۸

صفوف زنان در نماز جماعت:

قبل از همه باید گفت: اگر زنان به مساوات و هم ردیف با مردها نماز بخوانند و مابین آنها حائلی همانند دیوار یا شکافی وجود داشته باشد، در اینحالت همه مذاهب - از جمله در مذهب امام ابوحنفیه- اتفاق نظر دارند که نماز آنها صحیح است.

اما آنچه که مابین مذاهب مورد اختلاف واقع شده است، اینست که زنان بدون وجود حائل در کنار و پهلو مردان نماز بخوانند:

امام ابوحنفیه می گوید: در حالت بنا به شروطی - نماز سه مرد باطل می شود:

اولی: مردی که در طرف راست زن قرار گرفته باشد.

دوم: مردی که در طرف چپ زن قرار گرفته باشد.

سوم: مردی که در پشت سر زن قرار گرفته باشد.

به جز از این سه نفر، نماز بقیه مردها باطل نمی شود، زیرا این سه نفر در حکم حائلی برای بقیه مردها هستند.

در فقه حنفی شروط ابطال نماز این سه نفر عبارت است از:

۱- زن بالغ باشد، یعنی به سن بلوغ رسیده و سن بلوغ نیز هفت سالگی است و یا آن که توانائی ازدواج کردن را داشته باشد. (در مورد سن بلوغ بین علماء خلاف هست، ولی به هر حال مهم آنست که زن بالغ شده باشد).

۲- نماز باید دارای رکوع و سجود باشد. (یعنی نماز جنازه نباشد).

۳- نماز جماعت آنها مشترک باشد. (یعنی هر دو مرد و زن در نمازی واحد داخل شده باشند، مثلاً هر دو در نماز ظهر و با امامت یک امام واحد داخل شده باشند).

بر این اساس اگر زن و مرد بدون حائلی در کنار هم باشند، ولی جماعت آنها مشترک نباشد - یعنی هرکدام در نماز جماعت جدائی باشند- نماز هیچ یک از زن و مرد باطل نمی شود.

۴- امام نیت امامت زنان را به صورت عام کرده باشد. (این شرط هم به شرط سوم مربوط می شود، زیرا اگر امام نیت امامت زنان را کرده باشد، چنان که مردی به نماز آنها ملحق شود نمازش باطل است، زیرا او در اینحالت با جماعت آنها مشارکت جسته است). برای تفصیلات بیشتر به کتابهای «المبسوط» (۱/۱۸۳)، « بدائع الصنائع» (۱/۲۳۹)، «تبیین الحقائق» (۱/۱۳۶- ۱۳۹) مراجعه کنید.

امام شافعی امام مالک و جمهور علماء گفته اند که اگر مردی نماز بخواند و در کنارش زنی بایستد، نماز هیچ کدام از زن و مرد باطل نمی شود. المجموع (۳/۳۳۱).

امام نووی رحمة الله خلاصه اختلاف مذاهب را در این خصوص چنین ذکر کرده است: «اگر مردی نماز بخواند و درکنارش زنی نماز بخواند، نماز مرد و زن باطل نمی شود، حال تفاوتی ندارد آن مرد خود امام باشد یا مأوم، و این مذهب شافعی است و امام مالک و بیشتر علماء بر این رأی هستند.

و امام ابوحنیفه می گوید: اگر زن در نماز نباشد و یا اگر در نمازی باشد که در آن با مرد مشارکت نداشته باشد، در این (دو) حالت نماز مرد و زن صحیح است. اما اگر زن در نمازی باشد که مرد با وی در آن نماز مشارکت داشته باشد - مشارکت در نزد ابوحنیفه زمانی به وجود می آید که امام نیت امامت زنان را کرده باشد - چنانچه زن در کنار مرد (بدون حائل) بایستد، در اینحالت نماز مردی که در دو طرف زن قرار گرفته اند باطل است ولی نماز زن و نماز مردی که بعد از آن مرد (یعنی مردی که نزد زن است) قرار گرفته باطل نمی شود، زیرا بین این مرد و بین زن حائلی وجود دارد (یعنی مرد پهلوی زن، حائلی بین زن و مرد پهلوی خود خواهد بود). و اگر زن در صفی باشد که جلوی مرد قرار بگیرد، در اینحالت نماز مردی که همدیاف با زن ولی پشت سر وی قرار گرفته باطل است، ولی نماز مردی که پشت سر آن مرد قرار گرفته باطل نمی شود، زیرا بین این مرد و زن حائلی وجود دارد (و حائل در اینجا همان مردی است که همدیاف با زن و پشت سرش قرار گرفته)، پس اگر صف زنان پشت امام باشد و پشت صف زنان نیز صف مردها تشکیل شده باشد، در اینحالت نماز تمامی مردهایی که (در آن صف) پشت سر صف زنان قرار گرفته اند باطل است، و با قیاس (بر حالت سابق) نماز مردهایی که پشت سر صف اول مردها قرار گرفته اند باطل نمی شود، زیرا صف اول به مانند حائلی بین آنها با صف زنان عمل می کند. ولی من (نووی) می گویم: از باب استحسان می بایست نماز تمامی (صفوف) مردهایی که پشت سر صف زنان تشکیل شده اند باطل شود، حتی اگر صف هم باشند، و اگر زن در پهلوی امام بایستد، نماز امام باطل خواهد شد، زیرا زن (بدون حائل) در کنار امام قرار گرفته و بر اساس مذهب ابوحنیفه اگر نماز امام باطل شود، نماز تمامی مأومین نیز باطل خواهد شد، و با این حساب نماز خود زنان هم باطل می شود، زیرا زنان هم جزوی از مأومین هستند.

ولی حجت این مذهب ضعیف است، و اصل بر اینست که نماز صحیح است مگر آن که دلیل شرعی بر بطلان آن وارد شود، و آنها (احناف) چنین دلیلی ندارند و اصحاب ما (شافعیه) این مسأله (یعنی ایستادن مرد پهلوی زن) را به نماز جنازه قیاس کرده اند که در آن نماز هیچ یک از زن و مرد باطل نمی شود، و خداوند متعال به صواب آگاهتر است وله الحمد والنعمه والمنه وبه التوفیق والهدایة والعصمة» انتهى من المجموع (۳/۳۳۱) باختصار یسیر.

خلاصه این که در مذهب حنفیه: اگر مرد و زن بالغ در نمازی اشتراک داشته باشند؛ یعنی آن نماز در یک وقت واحد و یک امام واحد داشته باشد و امام نیت امامت زن را کرده باشد، در اینحالت اگر زن بدون وجود حائل یا شکافی همدیاف با مرد یا جلوتر از وی باشد، نماز مرد فاسد (باطل) است. (المبسوط لمحمد بن الحسن الشیبانی (جلد ۱ صفحه ۴۵۲)). در

ضمن در تمامی منابعی که ما بررسی کردیم، همگی به این مسأله اشاره کرده بودند که نماز مرد باطل می شود نه نماز زن.

ولی رأی راجح، همان رأی جمهور علماء ست که بر طبق نظر آنها نماز مرد و زنی که در پهلوی هم و یا زن مقدم بر مرد باشد باطل نمی شود، ولی اگر مرد عمداً در پشت زن یا پهلوی وی بایستد عمل او مکروه، تنزیهی- خواهد بود، و احناف برای گفته خود هیچ دلیل شرعی از کتاب و سنت ندارند، و تا زمانی که دلیل شرعی موجود نباشد نمی توان حکم بر باطل شدن نماز کسی داد.

جدا از این قضیه، آنچه که مسلم است اینست که افضل و بهتر آنست که صفوف زنان در پشت صف مردها تشکیل شود، چنان که در زمان پیامبر صلی الله علیه وسلم نیز چنین بوده است.

امام بخاری و مسلم از انس بن مالک رضی الله عنه روایت کرده اند که «أَنَّ جَدَّتَهُ مُلَيْكَةَ دَعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلطَّعَامِ صَنَعْتَهُ لَهُ، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَالَ: «فُؤُمُوا فَلَأَصَلِّيَ لَكُمْ» قَالَ أَنَسٌ: فَقُمْتُ إِلَى حَصِيرِ لَنَا، قَدْ اسْوَدَّ مِنْ طُولِ مَا لُبَسَ، فَصَنَعْتُهُ بِمَاءٍ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَفَّتْ وَالْيَتِيمَ وَرَأَاهُ، وَالْعُجُوزُ مِنْ وَرَائِنَا، فَصَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ انْصَرَفَ». (۳۸۰) و مسلم (۶۵۸).

انس بن مالک رضی الله عنه می گوید: مادر بزرگم؛ ملیکه؛ رسول الله صلی الله علیه وسلم را به صرف غذائی که برای ایشان صلی الله علیه وسلم تهیه کرده بود، دعوت نمود. رسول الله صلی الله علیه وسلم پس از صرف غذا، فرمود: «بلند شوید تا برای شما نماز بخوانم». انس رضی الله عنه می گوید: بلند شدم و به سوی یکی از حصیرهایمان که از کثرت استعمال، سیاه شده بود، رفتم و مقداری آب روی آن، پاشیدم. رسول الله صلی الله علیه وسلم روی آن ایستاد. من و کودکی یتیم، پشت سر ایشان صف بستیم. و پیر زن، پشت سر ما ایستاد. رسول اکرم صلی الله علیه وسلم دو رکعت نماز، برای ما خواند و تشریف برد.

حافظ بن حجر رحمة الله در مورد این حدیث می گوید: «این حدیث نکات زیادی دارد... و تشکیل صف زنان پشت صف مردها، و نیز ایستادن زن به تنهایی (پشت سر مردها) اگر زن دیگری همراه وی نباشد».

واز ابوهریره روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «خیر صفوف الرجال أولها، و شرها آخرها و خیر صفوف النساء آخرها و شرها أولها» «بهترین (یا فضیلت ترین) صفوف مردان صف اول و بدترین (کم فضیلت ترین) صفوف آنها صف آخر است، و بهترین صفوف زنان صف آخر و بدترین صفوف آنها صف اول است». (مسلم)

خواندن نماز زن به متابعت از صدای امام:

زنی که خانه اش نزدیک مسجد است و توسط لودسپیگر صدای امام مسجد را در وقت نماز می شنود می تواند در پشت امام اقتداء نماید یا خیر؟

در شرع اسلامی آمده است: اگر زن تنها صدای امام را در خانه خویش از طریق لودسپیگر می شنود، خواندن نماز برایش صحیح نیست، زیرا صدای لودسپیگر تا مسافت های دور می پیچد و چه بسا خانه اگر از مسجد دور باشد و در بین خانه و مسجد کوچه ها و سرگ ها حایل باشد، در چنین حالتی برای زن جایز نیست که به امام مسجد اقتداء کند بلکه خودش به صورت انفرادی نماز بخواند، و این برایش بهتر است.

ناگفته نباید گذاشت که اگر خانه نزدیک و متصل مسجد باشد و صدای امام را می شنود، می تواند و جایز است که زن در داخل خانه به امام مسجد اقتداء کند؟

ولی اگر خانه بیرون از مسجد است و زن، امام و مقتدی‌ها را نبینند نمی‌تواند ببیند، نمی‌تواند به پشت امام اقتداء کند. نماز خواندن پشت امام در بیرون از مسجد تنها در وقت ضرورت جایز است؛ مانند تنگ بودن مسجد و عدم گنجایش آن در روز جمعه که در این صورت اگر مردم صدای امام را بشنوند می‌توانند در پارک و یا سرک به او اقتداء کنند. مراجعه شود به: (مجموع فتاوا) ۱/۳۴۶، (۳۴۷).

ایستاده شدن مأموم قبل از امام:

«صحیح آنست که تقدم (جلوتر بودن) امام (در نماز جماعت) واجب است و برای مأموم جایز نیست جلوتر از امامش بایستد، زیرا معنای کلمه «امام» یعنی جلو باشد و مکان او باید جلوتر از مأمومین و پیشگام آنها باشد، پس جایز نیست که مأموم جلوتر از امامش نماز بخواند و پیامبر صلی الله علیه وسلم در جلوتر از صحابه رضی الله عنه نماز می‌خواند، و بر این مبنا آن کسانی که جلوتر از امام (در صف می‌ایستند) و نماز می‌گزارند، نمازشان صحیح نیست، و باید آن را تکرار کنند، ولی برخی از اهل علم فرموده اند، چنانچه ضرورتی پیش آید - استثناء قائل شدند، مثلاً مسجد تنگ باشد و مردم مجبور شوند از راست و چپ و جلو و عقب نماز بخوانند». (مجموع فتاوی ابن عثیمین (۴۴/۱۳)).

اما شیخ الاسلام ابن تیمیه در «الفتاوی الکبری» خود در مورد حکم نماز مأمومی که جلوتر امام قرار گرفته، سه قول از علماء نقل قول نموده است:

اول:

مطلقاً صحیح است، هر چند گفته شده مکروه است و این رأی مشهور در مذهب امام مالک، و قول قدیم شافعی است.

دوم:

مطلقاً صحیح نیست، که مذهب امام ابوحنیفه و امام شافعی و مشهور در مذهب احمد است.

سوم:

اگر عذری در کار باشد صحیح است و گرنه صحیح نیست، مثلاً کثرت مصلین باشد و امکان نماز جمعه یا جنازه نباشد جز این که (مأموم) جلوتر از امام قرار گیرد، نماز او در اینحالت بهتر از است از این که نمازش را ترک کند.

و (این قول سوم) رأی گروهی از علماء و در مذهب احمد و غیره است، و متعادلترین اقوال و راجح بین آنهاست، زیرا جلو قرار نگرفتن از امام نهایتاً واجبی از واجبات نماز جماعت است و همه واجبات با وجود عذر ساقط می‌شوند هر چند واجبی در اصل نماز باشد، پس واجب جماعت (با وجود عذر) اولاتر است به ساقط شدن، و برای همین اگر نماز گزار از قیام و قرائت و پوشش و طهارت و غیره عاجز بماند، وجوب آن از دوش وی ساقط می‌شود.

و همچنین در نماز خوف که استقبال قبله واجب نیست.

منظور اینست که جماعت بر حسب امکان انجام می‌شود، اگر برای مأموم ممکن نباشد جز این که جلوتر از امام قرار گیرد، نهایت آن اینست که به دلیل جماعت ناچار شده موقف (صحیح خود نسبت به امام) را ترک کند، و این بهتر از ترک (جماعت) است، و شبیه این حالت، در مورد نهی از تنها قرار گرفتن در پشت صف (یا امام) است، که در آنصورت اگر کسی نباشد که با او صف تشکیل دهد یا کسی را به سمت خود جذب نکند که با او تشکیل صف دهد، خودش تنهائی پشت صف بایستد و نماز بخواند و جماعت را ترک نکند، همانطور اگر زن، زن دیگری را نیابد که با او صف تشکیل دهد، خودش تنهائی پشت صف بایستد، و این به اتفاق ائمه جایز است، و او تنها به این امر شده که در صورت امکان در صف بایستد نه در وقت عجز و ناتوانی از قرار گرفتن در صف» (الفتاوی الکبری) (۲ / ۳۳۱ -

۳۳۳) . - ادامه دارد